

О П Р Е Д Е Л Е Н И Е
№ 60323
София, 07.12.2021 г.

Върховният касационен съд, Гражданска колегия, Четвърто отделение, в закрито заседание на единадесети ноември през две хиляди двадесет и първа година, в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ: АЛБЕНА БОНЕВА
ЧЛЕНОВЕ: БОЯН ЦОНЕВ
МАРИЯ ХРИСТОВА

като разгледа докладваното от съдия М.Христова гр.дело № 4121 по описа за 2021г. взе предвид следното:

Производството по делото е образувано по касационна жалба от М. П. Д., чрез адвокат Н. С., срещу въззивното решение на Варненски окръжен съд №1179/07.07.2021г. по в.г.д.№1528/2021г. В жалбата са изложени доводи за неправилност на атакуваното решение поради противоречие с материалния закон и необоснованост.

Насрещната страна „Четвърта езикова гимназия – Фредерик Жолио Кюри“, [населено място] с писмен отговор в срока по чл. чл.287, ал.1 от ГПК, чрез адвокат С. Т., оспорва жалбата. Твърди, че същата е недоказана, неоснователна и необоснована, поради което следва да се остави без уважение. Излага още, че не са налице основания за допускане на касационно обжалване на решението, тъй като становището по въпросите в соченото от касатора решение е изолирано и противоречи на разрешението, възприето по същите въпроси в решение №116/25.10.2018г. по г.д.№4760/2017г. на ВКС, III г.о.; решение №131/20.01.2021г. по г.д.№3855/2019г. на ВКС, III г.о.; решение №145/27.11.2018г. по г.д.№527/2018г. на ВКС, III г.о.

Съставът на Върховния касационен съд намира, че касационната жалба е допустима.

Подадена е в срока по чл. 283 ГПК, от легитимирана страна, срещу подлежащ на обжалване съдебен акт, и отговаря на изискванията по чл. 284, ал. 1 и 2 ГПК.

Приложено е и изложение по чл. 280, ал. 1 ГПК, с което са изпълнени и условията на чл. 284, ал. 3, т. 1 ГПК.

По заявените основания за допускане на касационното обжалване, съставът на Върховния касационен съд, четвърто гражданско отделение, намира следното:

Въззивният съд е отменил решението на първостепенния Районен съд Варна и вместо него е постановил друго, с което е отхвърлил предявените от М. П. Д. срещу „Четвърта езикова гимназия – Фредерик Жолио Кюри“, [населено място] искове с правно основание чл.344, ал.1, т.1, т.2 и т.3 от КТ за признаване за незаконно и отмяна на уволнението извършено със Заповед №616/08.01.2021г. на Веселина Й. Т., директор, на основание чл.330, ал.2, т.10 от КТ, за възстановяване на заеманата преди уволнението длъжност „старши учител“ в „Четвърта езикова гимназия – Фредерик Жолио Кюри“, [населено място] и за заплащане на сумата от 4 154,07лв., представляваща обезщетение за времето, през което М. Д. е останала без работа поради уволнението, за периода от 11.01.2021г. до 08.04.2021г.

За да постанови този резултат, съдът е приел, че по делото е безспорно установена следната фактическа обстановка: 1/ страните са били в трудово правоотношение от 15.09.2010г., като ищцата е заемала длъжността „старши учител“ с място на работа – „Четвърта езикова гимназия – Фредерик Жолио Кюри“, [населено място]; 2/ На 24.06.2013г. по НОХД №733/2013г. на Окръжен съд Варна е одобрено споразумение, с което М. П. Д. е призната за виновна за извършване на престъпление по чл.256, ал.2 във вр. с ал.1 във вр. с чл.26, ал.1 вр. чл.20, ал.2 вр. чл.18, ал.1 от НК и на същата е наложено наказание „лишаване от свобода“ за срок от една година, чието изтърпяване е отложено с изпитателен срок от три години, на основание чл.66, ал.1 от НК. Посочено е, че деянието е извършено при форма на вината пряк умисъл. Реабилитацията по право е настъпила на 26.04.2016г. 3/ С жалба вх.№АСД – 4075/17.11.2020г. депозирана от М. дел К. А. Р., ответникът и Министерство на образованието са били уведомени за осъждането на ищцата. 4/ Със Заповед №616/08.01.2021г. на Директора на „Четвърта езикова гимназия – Фредерик Жолио Кюри“, [населено място] е прекратено трудовото правоотношение на ищцата М. П. Д., считано от 11.01.2021г., на основание чл.330, ал.2, т.10 от КТ във вр. с пар.33, т.3 от ПЗР на ЗПУО, поради наличие на присъда на педагогическия специалист за умишлено престъпление от общ характер с влязъл в сила акт, независимо от реабилитацията, станала известна на работодателя с жалба вх.№ АСД – 4075/17.11.2020г., в изпълнение а чл.215, ал.1, т.1 от ЗПУО.

Въз основа на така установеното от фактическа страна съдът е направил извод, че по делото са установени наличието на трудово

правоотношение между страните и прекратяването му с атакуваната заповед, на основание чл.330, ал.2, т.10 от КТ, а именно когато педагогически специалист по смисъла на ЗПУО е осъден за умишлено престъпление от общ характер. Посочил е, че това основание за уволнение е въведено с пар.33, т.3 от ПЗР на ЗПУО и влиза в сила от 01.08.2016г. – датата на влизане в сила на закона. Приел е, че тълкуването на чл.215, ал.1, т.1 и ал.3 вр. пар. 33, ал.3 от ПЗР на ЗПУО налага извод за т.нар. „незабавно действие“ на закона в тези му части и приложимост на същия спрямо заварените правоотношения, доколкото осъденото лице вече не може да заема длъжността „педагогически специалист“. Посочил е, че в случая не е налице „обратно действие“ на закона, тъй като такова не е изрично предвидено и е различно от неговото незабавно действие. Приел е, че с изменението на ЗПУО и КТ за работодателя е въведено както право, така и задължение да прекрати трудовото правоотношение при наличие на посочените в тези норми обстоятелства, без значение кога са настъпили те. Обосновал е извод, че правилото на пар.27, ал.1 от ПЗР на ЗПУО е неприложимо в процесния случай, тъй като се отнася до други условия, които последващият ЗПУО изменя и които са извън постановената от новия закон и разширена несъвместимост за заемане на педагогически длъжности. Въз основа на тези мотиви е направил извод, че персоналният обхват на разпоредбата на чл.330, ал.2, т.10 от КТ обхваща и лицата, които към влизане в сила на ЗПУО заемат длъжността педагогически специалист и са осъдени за умишлено престъпление от общ характер с влязъл в сила съдебен акт, независимо от реабилитацията. Съдът е посочил още, че изключение от посоченото правило е предвидено за педагогическите специалисти осъдени по наказателни дела, посочени в чл.1 от ЗПГРРЛ и по отношение на онези, за които е настъпила абсолютната реабилитация по чл.88а от НК. Направил е извод, че в процесния случай не е налице нито едно от двете изключения, тъй като съгласно чл.88а, ал.3 от НК срокът за абсолютната реабилитация при условно осъждане започва да тече от деня, в който е изтекъл изпитателния срок – 24.06.2016г. и изтича на 24.06.2021г. Срокът е определен по реда на чл.82, ал.1, т.4 от НК. По тези съображения е намерил, че правото на работодателя да прекрати трудовото правоотношение на ищцата, на посоченото основание, без предизвестие, е надлежно породено, поради което предявените иски са неоснователни.

Касаторът обосновава допускане на касационно обжалване по следните правни въпроси: 1/ Длъжен ли е работодателят да прекрати трудовото правоотношение с педагогически специалист на

основание чл.330, ал.2, т.10 от КТ, когато присъдата за извършено умишлено престъпление от общ характер е влязла в сила и изпитателния срок за наложеното наказание е изтекъл преди влизане в сила на Закона за предучилищното и училищното образование? 2/ Как следва да се тълкува разпоредбата на чл.215, ал.3 от ЗПУО, даваща право на работодателя да прекрати трудовото правоотношение с педагогически специалист „при възникване на обстоятелствата по т.1“ – като такава предоставяща това право за в бъдеще или като право на работодателя да прекрати съществуващото правоотношение с педагогически специалист, възникнало преди влизане на закона в сила? 3/ Какъв е персоналният обхват на разпоредбата на чл.215 от ЗПУО – прилага ли се по отношение на педагогически специалисти, които са били осъдени за умишлени престъпления, извършени преди влизане на закона в сила, или само по отношение на педагогически специалисти, чиито присъди за извършени умишлени престъпления от общ характер са влезли в сила след приемане на ЗПУО?. Посочено е, че обжалваното решение е постановено в противоречие с установената практика на ВКС в решение №105/20.09.2018г. по г.д.№2778/2018г. на ВКС, IV г.о.; решение №145/27.11.2018г. по г.д.№527/2018г. на ВКС, III г.о. и Решение №4/14.05.2020г. на КС на Република България по к.д.№9/2019г. Искането е основано на хипотезата на чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК.

Поставените в изложението на касационните основания въпроси, включени в предмета на спора и обусловили правните изводи на съда по конкретното дело са свързани с приложението на основанието за уволнение по чл.330, ал.2, т.10 КТ, във вр. с чл.215, ал.1, т.1 от ЗПУО и § 27, ал.1 от ПЗР на ЗПУО, а именно: подлежи ли на прекратяване трудовото правоотношение с педагогически специалист, осъден за умишлено престъпление от общ характер, когато това е станало преди влизане в сила на ЗПУО /обн. ДВ бр.79/13.10.2015 г., в сила от 01.08.2016 г./ и на разпоредбата на чл.330, ал.2, т.10 КТ, или в тези случаи съгласно § 27, ал.1 от ПЗР на ЗПУО правото на лицето да заема длъжността се преценява според действалите в отменения Закон за народната просвета изисквания за заемане на съответната длъжност. Същевременно, настоящият състав на ВКС констатира, че по този въпрос е формирана противоречива съдебна практика.

Така, в решение №116/25.10.2018г. по г.д.№4760/2017г. на ВКС, III г.о. е прието, че: „Работодателят е длъжен на основание чл. 330, ал. 2, т. 10 КТ да прекрати без предизвестие трудовото правоотношение с всеки педагогически специалист по смисъла на Закона за предучилищното и училищно образование, който е осъден

за умишлено престъпление от общ характер и за когото не е налице изключение по чл. 215, ал. 2 ЗПУО (осъждане по наказателно дело, посочено в чл. 1 от Закона за политическата и гражданска реабилитация на репресирани лица) или по чл. 88а НК (настъпила пълна реабилитация, когато осъждането не е за тежко умишлено престъпление против Република България или за престъпление против човечеството). Видът на наложеното наказание е без значение. Чл. 330, ал. 2, т. 10 КТ се прилага и за педагогическите специалисти по заварени трудови правоотношения, включително когато съдебният акт (присъда, решение по чл. 78а НК или споразумение, одобрено от наказателния съд) е породил правни последици преди 01.08.2016г. – датата, на която влиза в сила ЗПУО.“.

За да даде това разрешение, съдът е приел, че тълкуването на чл. 215, ал. 1, т. 1 и ал. 3, във връзка с § 33, т. 3 от ПЗР на ЗПУО, налага извод за т.нар. „незабавно действие на ЗПУО“ в тези негови части, доколкото отмененият закон се заменя с нов, отнасящ се до същата материя (чл. 11, ал. 1 ЗНА). Посочил е, че ЗПУО не съдържа разпоредба, която да предвижда т.нар. „преживяло (запазено) действие“ на основанията за несъвместимост по чл. 40, ал. 4 ЗНП от 1991 г. (отм.). Последното е налице в случаите, когато новият закон урежда правното значение на юридическите факти, но и предвижда, че осъществените по стария закон запазват значение за заварените правоотношения. Съобразил е и разпоредбата на § 27, ал. 1 от ПЗР на ЗПУО, според която лице, което към влизането в сила на закона заема длъжност на педагогически специалист, запазва трудовото си правоотношение, ако е имало право да заема съответната длъжност към момента на възникване на правоотношението, като е посочил, че същата предвижда запазване на трудовите правоотношения с онези педагогически специалисти по заварени трудови правоотношения, които вече не отговарят на новите изисквания за заеманата длъжност (въведените с чл. 212 – 214 ЗПУО), но са имали право да я заемат според изискванията на ЗНП от 1991 г., респ. на ЗНП от 1948 г. Обосновал е извод, че тя няма отношение към основанията за несъвместимост по чл. 215, ал. 1 ЗПУО, поради което в персоналният обхват на чл. 330, ал. 2, т. 10 КТ попадат и лицата, които към влизане в сила на ЗПУО заемат длъжността педагогически специалист и са осъдени за умишлено престъпление от общ характер с влязъл в сила съдебен акт (присъда, одобрено от съда споразумение, решение по чл. 78а НК), независимо от реабилитацията. Изрично е отбелязал, че правото (и задължението) на работодателя по чл. 330, ал. 2, т. 10 КТ да прекрати трудовото правоотношение с такива специалисти търпи

две ограничения: 1/ не възниква по отношение на педагогическите специалисти, които са осъдени по наказателните дела, посочени в чл. 1 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица (чл. 215, ал. 2 ЗПУО); и 2/ не възниква по отношение на онези педагогически специалисти, за които е настъпила т. нар. пълна (абсолютна) реабилитация по чл.88а НК.

В решение №145/27.11.2018г. по г.д.№527/2018г. на ВКС, III г.о. също е прието, че: „При основанието по чл.330, ал.2 т.10 КТ,вр.чл.215 ал.4 ЗПУО (ДВ бр.79/2015г.,в сила от 01.08.2016г), както и при останалите нововъведени след 2003г с допълнения и изменения на чл. 330, ал.2 от Кодекса на труда основания по т.7 - т.11 КТ, се касае същевременно за право и задължение за работодателя да прекрати трудовото правоотношение, тъй като при посочените в тези норми обстоятелства, без оглед на това дали са настъпили преди или след възникване на трудовото правоотношение, законодателят императивно счита продължаването му за нетърпимо.“. Направен е и извод, че прилагането на прекратителното основание по чл.330, ал.2 т.10 КТ е изключено от приложното поле на §27, ал.1, ПЗР на ЗУПО, тъй като правилото се отнася до други условия които последващият закон изменя (в чл.213 и сл. ЗПУО), т.е условия извън постановената от новия закон разширена по обем несъвместимост за заемане на педагогически длъжности, съответно ограничава упражняването на правото на работодателя да прекрати трудовото отношение на други безвиновни основания.

В мотивите към отговора на поставените въпроси съдът е посочил, че съгласно установената съдебна практика, безпротиворечиво, е изведена общата характеристика на посочените прекратителни основания, обхващащи и чл.330, ал.2 т.10 КТ, вр. чл.215 ал.4 ЗПУО, като въведени в публичен интерес и свеждащи се до обективен факт на несъвместимост, с които за работодателя е въведено задължение за съобразяване с тях, предвид действието на закона спрямо заварените трудови правоотношения. (решение №704 от 09.12.2010г по гр.д №216/2010г III г.о,реш. № 46 от 04.07.2011г по гр.д № 16/2010г IV г.о и реш. № 146 от 17.05.2016г по гр.д № 298/2016г IV г.о). Прието е, че нормативна уредба с подобно съдържание и незабавно действие, която придава правна значимост на факти, които до приемането ѝ не са имали същото значение, не представлява „обратна сила на нормативен акт” по смисъла на чл. 14 ЗНА и не е пример за ретроактивно действие на закон. Направен е извод, че характерът на действието на закона, свързано с въвеждане на основания за несъвместимост за заемане на определени длъжности, е занапред

ограничително, а спрямо съществуващите трудови правоотношения поражда задължението на работодателя да ги прекрати незабавно. Изложено е, че приемането на противното би означавало лица, които в еднаква степен не отговарят на императивни изисквания за заемане на длъжност, установени в публичен интерес, да бъдат третираны различно, в нарушение на чл.6, ал.2 от Конституцията на РБ. Изрично е посочено, че несъвместимостта при педагогически длъжности на плоскостта на съдебното минало обаче не засяга заварените случаи на настъпила реабилитация по чл. 88а НК.

Обратно, в решение №105/29.09.2018г. по г.д.№ 2778/2018г. на ВКС, IV г.о. е прието, че новото изискване за заемане на длъжност на педагогически специалист, установено в чл.215, ал.1, т.1 ЗПУО и съответстващото му основание за уволнение по чл.330, ал.2, т.10 КТ, се прилага за в бъдеще - за трудови договори, сключени след 01.08.2016 г. и за съществуващи трудови правоотношения с педагогически специалисти, чиито осъждания са факт, осъществил се след 01.08.2016 г. Изложено е, че за осъждания на педагогически специалисти преди 01.08.2016 г., съгласно изричното правило на §27, ал.1 ПЗР ЗПУО, се преценяват условията за заемане на длъжността, действали по отменения ЗНП и ППЗНП към момента на осъждането, тъй като юридическият факт – постановената присъда и последиците ѝ в гражданскоправната сфера на лицето са възникнали и са се осъществили преди влизане в сила на новия закон. В решението е посочено, че да се приеме обратното, като се признае възможността на основание чл.330, ал.2, т.10 КТ да се прекратят трудовите правоотношения с педагогически специалисти, чиито осъждания преди 01.08.2016 г. не са препятствали правото им да работят на съответната длъжност, би означавало в нарушение на закона да се придаде същинско обратно действие на нормите на чл.215, ал.1, т.1 ЗПУО и чл.330, ал.2, т.10 КТ, като се накърнят валидно придобити от лицата права – правото им на труд и правото да упражняват избраната професия. Посочено е, че по естеството си това е разширително тълкуване на санкционни по характера си норми и прилагането им с обратна сила спрямо юридически факти, възникнали и породили действието и правните си последици при друга правна уредба, което е несъвместимо с основен конституционен принцип – този за правовата държава, провъзгласен в Преамбюла и в чл.4, ал.1 от Конституцията на РБ.

За да даде това разрешение, съдът е приел, че разпоредбата на чл.330 ал.2, т.10 КТ урежда ново основание за прекратяване на трудовия договор с лица – „педагогически специалисти” по смисъла на Закона за предучилищното и училищното образование, която е включена в Кодекса на труда с § 33, т. 3 от Преходните и

заклучителни разпоредби на ЗПУО /обн. ДВ бр.79/13.10.2015 г., в сила от 01.08.2016 г./ Приел е, че като част от действащото трудово право тя се прилага от 01.08.2016 г., съгласно определения от законодателя в § 60 от ПЗР на ЗПУО момент на влизане на закона в сила и съдържанието ѝ възпроизвежда съдържанието на нормата на чл.215, ал.1, т.1 ЗПУО, според която не може да заема длъжност на педагогически специалист лице, осъдено за умишлено престъпление от общ характер, независимо от реабилитацията. Въз основа на това е обосновал извод, че фактическият състав на новото основание за прекратяване на трудовия договор от работодателя без предизвестие /съответно на чл.215, ал.1, т.1 ЗПУО/ включва два основни елемента: 1/ служителят, чието трудово правоотношение се прекратява, да има качеството на педагогически специалист по смисъла на ЗПУО /това са изброените три групи лица в чл.211 ЗПУО/; и 2/ педагогическият специалист да е осъден за умишлено престъпление от общ характер независимо от реабилитацията, при съобразяване на изключението по чл.215, ал.2 ЗПУО за осъдените по наказателни дела, посочени в чл.1 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица /ЗПГРРЛ/. Постановил е, че при възприетото ново законодателно разрешение, без значение е видът и тежестта на наложеното на лицето с присъдата /респ. със споразумението по чл.383 ал.1 НК/ наказание, като правното значение на факта на осъждането се запазва и представлява пречка за заемане на длъжността „педагогически специалист” въпреки, че лицето може да е реабилитирано по реда на чл.85 – чл.88 НК. Посочил е още, че с разпоредбата на §27, ал.1 от ПЗР на ЗПУО законодателят е уредил преходно правило, според което лице, което към влизането в сила на закона /т.е. към 01.08.2016 г./ заема длъжност на педагогически специалист, запазва трудовото си правоотношение, „ако е имало право да заема съответната длъжност към момента на възникване на правоотношението”. То е израз на общия правен принцип, че валидността и действието на един договор се урежда от закона, действал по време на сключването му, като при извършения сравнителен анализ на отменените и действащите след 01.08.2016 г. норми се налага изводът, че новото законодателно разрешение по чл.215, ал.1, т.1 ЗПУО, въз основа на което с § 33, т.3 от ПЗР на ЗПУО е въведено новото основание за уволнение по чл.330, ал.2 т.10 КТ, е по-рестриктивно - урежда както нови, така и по-тежки ограничения във възможността да се заемат длъжности на педагогически специалисти. Това е така, предвид разширения му обхват по отношение на лицата – адресати на нормата, премахване на значенето на вида и тежестта на наложеното с присъдата

наказание, както и на последиците от реабилитацията по чл.85 – чл.88 НК. Изложено е още, че прилагането на новото основание по чл.330, ал.2, т.10 КТ спрямо минали факти и събития не може да бъде обосновано и със защитим публичен интерес, тъй като не са налице изключителни промени в обществените отношения, които да обосноват превес на преследваните от ЗПУО цели над принципите за закрила на правната сигурност и предвидимост.

Посоченото в отговора на касационната жалба Решение №131/20.01.2021г. по г.д.№3855/2019г. на ВКС, III г.о. е неотнормимо към предмета на спора, тъй като касае различна фактическа и правна обстановка.

Предвид констатираната противоречива практика на ВКС и на основание чл.292 ГПК следва да бъде сезирано ОСГК на ВКС да се произнесе с тълкувателно решение по въпроса за приложението на основанието за уволнение по чл.330, ал.2, т.10 КТ, във вр. с чл.215, ал.1, т.1 от ЗПУО и § 27, ал.1 от ПЗР на ЗПУО, а именно: подлежи ли на прекратяване трудовото правоотношение с педагогически специалист, осъден за умишлено престъпление от общ характер, когато това е станало преди влизане в сила на ЗПУО /обн. ДВ бр.79/13.10.2015 г., в сила от 01.08.2016 г./ и на разпоредбата на чл.330, ал.2, т.10 КТ, или в тези случаи съгласно § 27, ал.1 от ПЗР на ЗПУО правото на лицето да заема длъжността се преценява според действалите в отменения Закон за народната просвета изисквания за заемане на съответната длъжност.

До постановяване на тълкувателно решение производството по настоящото дело следва да бъде спряно.

По изложените съображения, Върховният касационен съд, състав на Четвърто отделение,

О П Р Е Д Е Л И:

ПРЕДЛАГА на основание чл.292 ГПК на Общото събрание на Гражданска колегия на Върховния касационен съд да постанови тълкувателно решение по въпроса за приложението на основанието за уволнение по чл.330, ал.2, т.10 КТ, във вр. с чл.215, ал.1, т.1 от ЗПУО и § 27, ал.1 от ПЗР на ЗПУО, а именно: подлежи ли на прекратяване трудовото правоотношение с педагогически специалист, осъден за умишлено престъпление от общ характер, когато това е станало преди влизане в сила на ЗПУО /обн. ДВ бр.79/13.10.2015 г., в сила от 01.08.2016 г./ и на разпоредбата на чл.330, ал.2, т.10 КТ, или в тези случаи съгласно § 27, ал.1 от ПЗР

на ЗПУО правото на лицето да заема длъжността се преценява според действалите в отменения Закон за народната просвета изисквания за заемане на съответната длъжност.

СПИРА производството по гр. д. № 4121/2021 г. на ВКС, четвърто гражданско отделение, до приключване на производството пред ОСГК на ВКС.

ОПРЕДЕЛЕНИЕТО да се докладва на председателя на Гражданска колегия на ВКС

ОПРЕДЕЛЕНИЕТО не подлежи на обжалване.

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

ЧЛЕНОВЕ: